

## ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ ТОВАРІВ КОМЕРЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

**ПОДОРОЖНІЙ Євген Юрійович** - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри трудового та господарського права факультету №2 Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1677-1937>

**ПОДОРОЖНІЙ Артем Юрійович** - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки факультету №6 Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6649-8978>

DOI [10.32782/LAW.UA.2023.4.30](https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2023.4.30)

У статті доведено, що контрабанда – це широке протиправне явище, яке включає в себе різноманітні види кримінально або адміністративно караної діяльності, в залежності від чого варіюється перелік форм і методів протидії останньому. Досліджено загальнонауковий підхід до змісту та сутності категорій методи та форми. Опрацьовано зміст та приклади форм протидії контрабанді товарів комерційного призначення. Встановлено сутність та різновиди методів протидії контрабанді товарів комерційного призначення.

Аргументовано, форми протидії контрабанді товарів комерційного призначення – це моделі реалізації діяльності уповноважених суб'єктів направленої на запобігання, попередження та припинення протиправних дій, що мають склад контрабанди товарів комерційного призначення. До зазначених форм відносяться наступні: загально-соціальна; спеціально-юридична; організаційна; інноваційно-технологічна.

З'ясовано, що методи протидії контрабанді товарів комерційного призначення – це набір засобів, способів та заходів, що спрямовані на безпосереднє запобігання, попередження та припинення протиправних дій в яких міститься склад контрабанди відповідних товарів. До системи цих методів віднесено: інформативні методи; організаційні методи; метод примусу.

Узагальнено, що форми та методи протидії контрабанді товарів комерційного призначення – це категорії крізь які зазначений тип діяльності знаходить своє вираження та без-

посередню реалізацію. При цьому, обидві з них взаємопов'язані між собою та становлять частину та ціле, адже кожній окремій формі притаманний власний набір методів.

Ключові слова: форми, методи, протидія правопорушенням, контрабанда, контрабанда товарів, комерційне призначення.

### Постановка проблеми

Активізація міжнародної діяльності України та її вихід на світову арену в останні роки зумовив розвиток співробітництва із іншими державами у багатьох політичних, економічних та правових секторах. Одним із важливих напрямів співробітництва є протидія контрабанді, як негативному та деструктивному явищу, що завдає шкоду фінансовим інтересам нашої країни. Зокрема, відповідно до Угоди про асоціацію з Європейським Союзом від 27.06.2014 діяльність спрямовану на боротьбу із контрабандою визначено, як одне з ключових питань міжнародного співробітництва. З приводу цього в Угоді закріплено: «Сторони розвивають співробітництво і гармонізують політику щодо протидії та боротьби із шахрайством і контрабандою підакцизних товарів. Це співробітництво, зокрема, включає поступове зближення акцизних ставок на тютюнові вироби, наскільки це можливо, беручи до уваги обмеження регіонального контексту, у тому числі шляхом діалогу на регіональному рівні та відповідно до Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну 2003 року. Із цією метою Сторони намагаються поси-

лити своє співробітництво в регіональному контексті» [1]. При цьому варто зауважити, що контрабанда – це широке незаконне явище, яке включає в себе різноманітні види кримінально або адміністративно караної діяльності, в залежності від чого варіюється перелік форм і методів протидії останньому.

#### **Стан дослідження проблеми**

Протидія контрабанді неодноразово ставала предметом наукових розробок адміністративно-, кримінально-, фінансово-го-правового змісту. Серед науковців, які вивчали дане питання варто виділити роботи: А.І. Берлача, А.Д. Войцещука, Т.Л. Вишинської, Є.В. Додіна, С.М. Кульчицької, О.М. Музичука, Х.М. Передало, Г.А. Русанова, Г.В. Сидора, Н.В. Стасіва, М.Г. Шульги та багатьох інших. Втім, незважаючи на суттєві теоретичні здобутки, на сьогоднішній день у науковій літературі відсутні комплексні наукові дослідження, присвячені аналізу форм та методів протидії контрабанді товарів комерційного призначення.

#### **Мета і завдання дослідження**

Мета статті полягає у тому, щоб розкрити форми та методи протидії контрабанді товарів комерційного призначення. Задля досягнення даної мети необхідно вирішити наступні завдання: здійснити аналіз норм чинного законодавства, яке визначає правові засади протидії контрабанді товарів комерційного призначення; узагальнити наукові погляди вчених, на основі чого встановити коло форм та методів здійснення відповідної діяльності.

#### **Наукова новизна дослідження**

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що у статті дістала подальшого розвитку характеристика переліку форм та методів протидії контрабанді товарів комерційного призначення.

#### **Виклад основного матеріалу**

Форми та методи протидії не тільки контрабанді, але й іншим правопорушенням є взаємозалежними категоріями, але не тотожними. Так, етимологічно слово «форма» походить від латинської «*forma*» і має

багато тлумачень, серед яких: 1) зовнішній вид, зовнішній обрис; 2) устрій, структура будь-чого, система організації. Найчастіше «форма» пов'язується з категорією «зміст». Під формою будь-якого явища розуміється спосіб зовнішнього виразу змісту, відносно стійка визначеність зв'язку елементів змісту та їх взаємодії, тип та структура змісту. Форма і зміст у кожному конкретному явищі невіддільні один від одного. Причому існує форма як цілого, так і форма частини цього цілого [2, с.219].

В свою чергу, слово «метод» грецького походження («*methodos*» – шлях дослідження, спосіб пізнання), означає спосіб досягнення певної мети, сукупність правил дії (наприклад, набір і послідовність певних операцій), спосіб, знаряддя, які сприяють розв'язанню теоретичних та практичних проблем. Метод ґрунтується на знанні, він зрештою, і є знанням, трансформованим у певні правила дії. Оскільки філософія є найзагальнішим знанням, то своїми методами вона намагається з'ясувати спосіб, яким набувається це знання, розкрити механізм його формування. У філософії метод – це спосіб побудови та обґрунтування системи філософських знань. Тобто, метод у специфічному філософському розумінні – це спосіб пізнання дійсності та її відтворення у мисленні. Свідоме застосування правильного методу є суттєвою умовою успішного розвитку пізнання. У галузі науки метод є шляхом пізнання, який дослідник прокладає до свого предмета, керуючись власною гіпотезою. При цьому філософія як основоположна наука дає досліднику можливість перевірити, чи підходить в цілому вибраний метод для досягнення поставленої мети та чи послідовно використовує він цей метод у ході роботи [3, с.27;4, с.287;5, с.87-89].

Таким чином, форма в загальнонауковому сенсі, – це певна модель, зовнішня структура, приклад організації діяльності, вираз змісту, тощо. В свою чергу метод – це сукупність способів, інструментів та засобів, які використовуються для досягнення якогось конкретизованого результату, якоїсь поставленої мети.

Форми та методи саме протидії контрабанді на сьогоднішній день ані в науковій,

ані в нормативній площині не визначені, але, на наш погляд, вони виходять із сутності такої протидії. Звернемо увагу, що в загальнотеоретичних уявленнях протидія правопорушенням є складним соціально-правовим явищем, в якому відображається теорія і практика специфічної соціально-управлінської діяльності та суспільних і приватних ініціатив спрямованих на перешкоджання правопорушенням та реагування на їх вчинення [6]. О. Остапенко доводив у своїх наукових роботах, що протидія вчиненню адміністративних правопорушень є складовою частиною загальної протидії правопорушенням, яка передбачає організацію попередження правопорушень, планування, управління, координацію та взаємодію, а також контроль за реалізацією протидії правопорушенням у місцях їх вчинення [7, с.185].

Розбираючись із особливостями протидії порушенням в сфері митної справи та, зокрема, контрабанді В.В. Хамутянський визначив: «Під метою протидії правопорушенням у сфері митної справи слід розуміти бажаний результат, якого прагне досягти держава в особі уповноважених суб'єктів шляхом здійснення всіх необхідних заходів щодо попередження правопорушень у зазначеній сфері, недопущення їх вчинення. Варто підкреслити, що вказуючи про мету протидії правопорушенням митних правил недоцільно обмежуватись статистичним результатом, слід вказувати про досягнення певного стану справ у зазначеній сфері. Отже, вважаємо, що основною метою адміністративно-правової протидії порушенням митних правил в Україні є мінімізація випадків вчинення порушень митних правил, попередження вчинення таких правопорушень. При цьому порушення митних правил в сучасних умовах слід розглядати як протиправне діяння, що спричинило конфлікт з приводу завдання одним із його учасників суттєвої шкоди державі, правовим наслідком вчинення якого є застосування передбачених законом засобів адміністративно-правового реагування» [8, с.63].

Зважаючи на вищевикладене, протидію контрабанді товарів комерційного призначення можна визначити, як спеціальну нор-

мативно-визначену діяльність уповноважених суб'єктів, яка направлена на запобігання, попередження та припинення протиправних дій, що мають склад контрабанди товарів комерційного призначення, а також притягнення винних у їх вчиненні осіб до юридичної відповідальності.

Із запропонованого визначення виходить, що форми протидії контрабанді товарів комерційного призначення – це моделі реалізації діяльності уповноважених суб'єктів направленої на запобігання, попередження та припинення протиправних дій, що мають склад контрабанди товарів комерційного призначення. До зазначених форм відносяться наступні:

1. загально-соціальна. Зазначена форма передбачає переважно роз'яснювально-інформативну та виховну роботу із громадянами України та іншими особами, з приводу неможливості порушень митного законодавства, караності та протиправності дій пов'язаних із контрабандою товарів комерційного призначення, санкції та негативні наслідки вчинення таких дій і таке інше;

2. спеціально-юридична. Дана форма протидії контрабанді товарів комерційного призначення пов'язана із реалізацією уповноваженими суб'єктами спеціальної методології націленою, передусім, на припинення протиправного явища вказаного характеру. Зокрема, саме в рамках даної форми відбувається притягнення осіб винних у вчиненні правопорушень передбачених Митним кодексом України від 13.03.2012 №4495-VI до юридичної відповідальності, наприклад: 1) недекларування товарів (крім тих, що переміщуються через митний кордон України громадянами), транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, тобто незаявлення за встановленою формою точних та достовірних відомостей (наявність, найменування або назва, кількість тощо) про товари, транспортні засоби комерційного призначення, які підлягають обов'язковому декларуванню у разі переміщення через митний кордон України [9];

3. організаційна форма. Ефективність протидії контрабанді товарів комерційного призначення залежить не тільки від зо-

вншніх дій уповноважених суб'єктів, але й внутрішньої організації діяльності останніх, правильного розподілу цілей та завдань, а також контрольованості їх виконання;

4. інноваційно-технологічна. В межах даної форми на перший план виходить застосування у роботі уповноважених суб'єктів протидії контрабанді товарів комерційного призначення сучасних технологій, які підвищують ефективність виявлення та припинення протиправних дій, що містять склад вказаного правопорушення.

В свою чергу, методи протидії контрабанді товарів комерційного призначення – це набір засобів, способів та заходів, що спрямовані на безпосереднє запобігання, попередження та припинення протиправних дій в яких міститься склад контрабанди відповідних товарів. До системи цих методів відноситься:

1. інформативні методи. Даний метод спрямовано на формування належного інформаційного поля навколо діяльності уповноважених суб'єктів протидії контрабанді товарів комерційного призначення, яке б надавало громадянам та іншим особам вичерпний перелік відомостей про зміст даного правопорушення, що саме тягне застосування санкцій, що таке товари комерційного призначення та чому їх не можна переправляти через кордон поза митним оформленням тощо. Даний метод передбачає, зокрема, створення іміджевої продукції уповноважених суб'єктів протидії контрабанді, формування загальнодоступних ресурсів де кожен громадянин може отримати інформацію про свої права та обов'язки з питань перевезення товарів через митний кордон і таке інше;

2. організаційні методи. Способи, заходи та засоби внутрішнього упорядкування та забезпечення роботи уповноважених суб'єктів протидії контрабанді, спрямовані на формування якісної та дієвої організаційної структури останніх, яка б сприяла боротьбі із контрабандою. Сюди відноситься: ефективне кадрове забезпечення, реорганізаційна діяльність із побудови спеціальних підрозділів протидії контрабанді, видання підзаконних актів з даного питання тощо;

3. методи примусу. Це найбільш суворі група заходів, засобів та способів протидії контрабанді товарів комерційного призначення, яка передбачає законне обмеження прав та свобод осіб винних у вчиненні зазначеного протиправного діяння. Сюди, наприклад, відноситься передбачене Главою 70 Митного кодексу України від 13.03.2012 №4495-VI адміністративне затримання, яке застосовується з метою припинення порушення митних правил, встановлення особи, яка вчинила порушення митних правил, а також для складення протоколу про порушення митних правил, якщо його неможливо скласти на місці вчинення правопорушення, на строк до трьох годин. Адміністративне затримання здійснюється посадовою особою митного органу за вмотивованим письмовим рішенням керівника цього органу або його заступника, а в разі їх відсутності (в нічний час, у вихідні та святкові дні тощо) – старшого чергової зміни [9].

Іншими прикладом є опитування осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, свідків, інших осіб. Відповідно до статті 509 Митного кодексу, посадова особа митного органу, у провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил, може опитувати особу, яка притягується до адміністративної відповідальності за це правопорушення, а також свідків, інших осіб. Особи, які викликаються для опитування, повинні з'явитися на виклик митного органу і правдиво повідомити все, що їм відомо про обставини, які стосуються справи про порушення митних правил [9].

### **Висновки**

Підсумовуючи проведений в статті науковий аналіз зауважимо, що форми та методи протидії контрабанді товарів комерційного призначення – це категорії крізь які зазначений тип діяльності знаходить своє вираження та безпосередню реалізацію. При цьому, обидві з них взаємопов'язані між собою та становлять частину та ціле, адже кожній окремій формі притаманний власний набір методів.

Література

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнародний документ від 27.06.2014. Офіційний вісник України. 2014. №75. Ст.2125.
2. Ярмачі Х.П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні: дисертація. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2006. 435 с.
3. Причепий Є.М. Філософія: підруч. для студент. вищ. навч. закл. Причепий Є.М., Черній А.М., Л.А. Чекаль К.: Академ-видав, 2006. 592с.
4. Філософський словник за ред. В.І. Шинкарука. К.: Голов. ред. УРЕ, 1973. 600 с.
5. Стигар І.М. Онтологічні функції права: дисертація. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2008. 208 с.
6. Куц В. Протидія злочинності: сутність і зміст. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2016. №4. С.103-112.
7. Остапенко О. Про сучасні правові засади протидії вчиненню адміністративних правопорушень. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки : збірник наукових праць. МОН України. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2017. № 861. С. 182-188.
8. Хамутянський В.В. Сутність адміністративно-правової протидії порушенням митних правил. The scientific heritage. 2020. №50. С.62-67.
9. Митний кодекс України: кодекс, закон від 13.03.2012 №4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. №44-45. Ст.552.

SUMMARY

*The article proves that smuggling is a broad illegal phenomenon that includes various types of criminally or administratively punishable activities, depending on which the list of forms and methods of countering the latter varies. A general scientific approach to the content and essence of the methods and forms categories was studied. The content and examples of forms of combating smuggling of commercial goods have been worked out. The essence and varieties of methods of combating smuggling of commercial goods have been established.*

*Arguably, the forms of combating the smuggling of commercial goods are models of the implementation of the activities of authorized entities aimed at preventing, preventing and stopping illegal actions, which have a composition of smuggling of commercial goods. The specified forms include the following: general social; special legal; organizational; innovative and technological.*

*It was found that the methods of combating the smuggling of commercial goods are a set of means, methods and measures aimed at the direct prevention, prevention and termination of illegal actions that contain the composition of the smuggling of the relevant goods. The system of these methods includes: informative methods; organizational methods; method of coercion.*

*In general, the forms and methods of combating smuggling of commercial goods are categories through which the specified type of activity finds its expression and direct implementation. At the same time, both of them are interconnected and constitute a part and a whole, because each separate form has its own set of methods.*

*Keywords: forms, methods, combating crimes, smuggling, smuggling goods, commercial purpose.*